

ДОПОМОГА БЕЗХАТЧЕНКАМ ЯК ОДИН З НАПРЯМКІВ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Подолянчук Д. С.

аспірантка кафедри психології та соціальної роботи
Вінницький державний педагогічний університет імені М. Коцюбинського
м. Вінниця, Україна
Email: shahinadi@gmail.com

Стаття присвячена проблемам дослідження соціальних та психологічних особливостей допомоги безхатченкам. Показано, що значну допомогу безхатченкам можуть надати волонтери. При цьому важливу роль у вирішенні цієї проблеми може відіграти студентська молодь. Цьому сприяють ціннісні орієнтації молоді, зокрема такі, як безкорисливість, чуйність, бажання надати допомогу незнайомій людині.

Ключові слова: волонтер, волонтерська діяльність, ціннісні орієнтації, безхатченки.

The article is devoted to the problems of studying the social and psychological characteristics of helping the homeless. It has been shown that volunteers can provide significant assistance to the homeless. At the same time, student youth can play an important role in solving the problem. This is facilitated by the value orientations of young people, such as selflessness, responsiveness, the desire to help a stranger.

Key words: volunteer, volunteer activity, value orientations, homeless.

Постановка проблеми

Активний волонтерський рух серед молоді притаманний кожній демократичній країні світу. Його поширення є одним з показників свідомого суспільства, своєрідним індикатором його прагненням до свободи, миру та безпеки громадян. Люди з інвалідністю, малозабезпечені сім'ї, безхатченки – це категорії людей, які потребують допомоги не лише держави, а й волонтерів та волонтерських організацій. Вагому роль у цьому процесі часто відіграє молодь. Разом з тим існують проблеми, які молоді важко реалізувати самостійно, наприклад, комплексно допомагати безхатченкам та створювати притулок для них. З іншого боку – молодь має всі можливості для того, щоб об'єднати свої сили для консолідації волонтерського руху, який сприятиме розбудові громадянського суспільства. Саме тому дослідження цієї проблематики є актуальним завданням.

Мета статті - проаналізувати соціальні та психологічні особливості допомоги безхатченкам як одного з напрямків волонтерської діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До проблем волонтерства в нашій державі зверталося чимало вчених: Аніщенко А., Беспалько О., Беспалова К., Вайнола Р., Заверіко Н., Зверева І., Лейжер Р., Ільїн Є., Капська А., Комарова Н., Крапівіна Г., Лактіонова Г., Логачова Л., Лях Т., Петрович В., Савченко С., Семенова Ю. Харченко С., Чухрай М., Шумакова О. та ін. [7].

Волонтерство в Україні тільки починає свій розвиток. Якщо в 2011 році за оцінками ООН, волонтерський досвід мали лише 3-4% населення, то за дослідженням GfK Ukraine, проведеним у листопаді 2014 року, такий досвід мали вже 23% українців, з них 9% почали займатися волонтерством у період з листопада 2013 року [1]. За даними організації «Charities Aid Foundation» у 2018 році Україна посіла 81-е місце у світовому рейтингу благодійності із 153 наявних, випередивши

такі країни, як Польща, Естонія, Росія та Грузія. При цьому 42% українців допомагали незнайомцям, 29% – жертвували кошти на благодійність, 15% – займалися волонтерством.

У світовій практиці найголовнішою ознакою волонтерства є те, що волонтер частину свого вільного (особистого) часу, сил, енергії, знань, досвіду добровільно (без примусу та вказівок «згорі») витрачає на здійснення діяльності, яка є корисною людям і суспільству загалом [5, с. 15]. Тому волонтери активно долучаються до реалізації інноваційних проєктів, ініціюють створення нових соціальних об'єктів, організують збір гуманітарної допомоги вразливим верствам населення, взаємодіючи при цьому з владою та громадськими організаціями.

Громадські активісти активно долучаються до різноманітних суспільно-значущих проблем і несподівано для суспільства – успішно виконують поставлені завдання. Це свідчить про високий рівень самоорганізації українських волонтерів. Особливість волонтерського руху в Україні полягає у тому, що найбільш чисельною його групою, яка працює у соціальній сфері, є студентська молодь. Участь молодих людей у волонтерському русі дає їм змогу зробити особистий внесок у розв'язання соціальних проблем, само реалізуватися через ініціювання проєктів та програм соціально-педагогічної спрямованості [4, с. 5].

Виклад основного матеріалу

Один з напрямків волонтерської допомоги в Україні, який зараз є досить актуальним - це допомога незахищеним верствам населення, а саме – безхатченкам. Закон України "Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей" [2] так визначає поняття бездомності: бездомність - соціальне становище людини, зумовлене відсутністю у нього будь-якого житла, призначеного та придатного для проживання, а бездомна особа – це особа, що перебуває у соціальному становищі бездомності.

За оцінками експертів до третини українських бездомних втратили свої домівки через тюремне ув'язнення. Деякі бездомні продали житло чи його незаконно відібрали шахраї. Інші безхатченки потрапляють на вулицю через сімейні негаразди. Найбільше це стосується дітей. Також, безпритульні часто опиняються на вулиці через втрату роботи. Зазвичай облік бездомних за місцем їх проживання або місцем перебування ведеться відповідними установами для бездомних - центрами обліку, які створюються органами місцевого самоврядування та місцевими органами виконавчої влади. Облік безпритульних дітей ведеться відповідно до Законів України "Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей" і "Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування".

Проблема захисту бездомних осіб і безпритульних дітей є актуальною на міжнародному і національному рівнях. Так, у США діє велика кількість програм, у рамках яких для бездомних надаються різні послуги. Крім того, кожне місто чи штат можуть мати свої особливі програми, які пропонують специфічні послуги з огляду на особливі потреби бездомних, що мешкають у цій місцевості. У великих містах США поширеною є Програма захисту від холодної погоди в термінових притулках для бездомних. Ця програма діє впродовж кількох місяців кожного року (як правило, з грудня по березень). Вона надає можливість ночівлі та отримання санітарно-гігієнічних послуг у притулку, а також перевезення бездомних до місць ночівлі.

Дуже поширеним типом програм є організація притулків для бездомних осіб. Ці програми надзвичайно різноманітні й розрізняються за багатьма аспектами, серед них найбільш суттєвими є:

1. Організація, що утримує притулок. Це може бути місцева влада, релігійні та громадські організації.

2. Тип притулку. Найбільш поширеними є термінові притулки (притулок для проживання людей, що перебувають у критичній ситуації). Інший тип притулку призначений для транзитного чи перехідного проживання (іноді такі притулки називають будинками на півдорозі).

3. Набір послуг, які надаються в соціальній агенції або організації. Типовими послугами, які надаються в багатьох програмах, є власне притулок чи можливість переночувати, харчування, можливість скористатися телефоном та поштовими послугами, можливість отримати одяг, продукти чи інші речі, можливість скористатися бібліотекою, подивитися телевізор тощо [3]. Тому вважається доцільним запозичувати іноземний досвід та переймати результати успішно реалізованих міжнародних проектів. Якщо говорити про роль волонтерів та громадських активістів у створенні притулків в Україні, де би безхатки могли би отримати достойні умови проживання, то такі притулки вже є в таких містах: Хмельницький, Рівне, Харків, Полтава, Львів, Івано-Франківськ, Миколаїв, Суми та Дніпро.

У Вінниці поки що немає такого притулку, але волонтерські організації активно допомагають в його створенні. Волонтери та громадські діячі за інформаційної підтримки місцевих засобів масової інформації постійно збирають гуманітарну допомогу, яку передають безхатчанкам. Слід зазначити, що молодь активно долучається до волонтерських ініціатив та є активними учасниками подібних проектів. Адже волонтерська діяльність дає змогу молодій особистості ствердитися, проявити себе, організувати свою роботу, бути корисним своїй державі, дає змогу особистості спрямувати свою діяльність на благо суспільства [6, с. 143].

Це очевидно є не випадковим, адже в основі волонтерської діяльності лежать такі цінності як віра, надія, любов, добровільність вибору, повага до людей, відповідальність, безкорисливість, готовність і бажання надати допомогу, чуйність, неупередженість, гуманність, толерантність, справедливість, працьовитість, порядність тощо [8, с. 12]. Наразі в Україні активно розвивається волонтерський рух серед студентської молоді. Більшість закладів вищої освіти України мають студентські об'єднання, спілки, організації, що займаються волонтерською діяльністю. Волонтерські лави поповнюють студенти, які опановують фах психологів, педагогів, соціальних працівників або медиків. Така робота допомагає їм здобути практичний досвід для майбутньої професії. [6 с. 143].

Висновок

На даному етапі Україна перебуває на початку формування політики щодо допомоги вразливим верствам населення, а саме – безхатчанкам. Тому вивчення іноземного досвіду та аналіз проектів набувають особливого значення. Це дозволить владі за допомогою волонтерських організацій розробити стратегію на основі сучасних підходів, які будуть спрямовані на зменшення бездомності та створення розгалуженої системи притулків. Важливу роль у вирішенні проблеми допомоги безхатчанкам відіграє студентська молодь. Ті ціннісні орієнтації, які притаманні значній її частині, а саме безкорисливість, чуйність, бажання надати допомогу незнайомій людині, сприятиме підвищенню ефективності такої допомоги. Її результати можуть мати помітний соціальний ефект вже у найближчій часовій перспективі.

Література

1. Волонтерський рух в Україні [Електронний ресурс] // GfK Ukraine – Режим доступу до ресурсу: https://www.un.org.ua/images/stories/Survey_Results_2014.pdf
2. Закон України [Електронний ресурс]: Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей // Відомості Верховної Ради України, 2005, № 26 – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2823-17#Text>
3. Кабаченко Н. В. [Електронний ресурс]: Послуги в програмах для бездомних у США / Н. В. Кабаченко. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.nbu.gov.ua>

4. Леонова В. І. Волонтерський рух в Україні [Електронний ресурс]: метод. рекомендації / В. І. Леонова; ДЗ "Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського". – Одеса : Букаєв В. В., 2019. – С. 56. – Режим доступу до ресурсу:
<http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/2116/1/Leonova.pdf>
5. Менеджмент волонтерських груп від А до Я: навч.-метод. посібник / За ред. Т. Л. Лях; авт. кол.: З. П. Бондаренко, Т.В. Журавель, Т.Л. Лях та ін.. – К.: Версо-04, 2012. – 288 с.
6. Овчарова Л.М. Волонтерська діяльність як чинник формування соціальної активності студентів / Л. М. Овчарова // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки : реалії та перспективи : зб. наук. праць. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2019. – Вип. 66. – С. 141–145.
7. Тохтарова І.М. Волонтерський рух в Україні [Електронний ресурс]: шлях до розвитку громадянського суспільства як сфери соціальних відносин: Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. – 2014. – № 2. – Режим доступу до ресурсу:
http://el-zbirn-du.at.ua/2014_2/5.pdf
8. Юрченко І.В. Інституціоналізація волонтерського руху в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. соціол. наук : спец. 22.00.03 «Соціальні структури та соціальні відносини» / І.В. Юрченко. – К., 2009. – 18 с.